

Válka, sex a Orient očima „nových Židů“

Daniela Bartáková a Vít Strobach*

*„Zkušenost národa, jenž přežil svou vlastní smrt a měl by vědět o rasismu víc než všechny ostatní národy dohromady, by nás měla jednou provždy chránit před tímto virem, a přesto se tak neděje.“
(Sidon 2013: 3)*

V mezidobí orámovaném dvěma největšími vojenskými akcemi Izraele posledních let, tedy druhou libanonskou válkou (2006) a operací Lité olovo (2008), se v americkém časopisu pro muže *Maxim* objevily fotografie vojáků izraelské armády. Mladí američtí muži neměli zůstat klidní. Seriál spoře oblečených dívek zahrnoval i takové hvězdy modelingu, jako Nivit Bash a dokonce i bývalou miss

Gal Gadot. Izraelský konzulát v USA, jenž dané číslo pomáhal připravit, uvedl slovy svého mediálního poradce Davida Dorfmana: „Muži toho věku nemají žádný vztah k Izraeli, takový ani makový; myslíme si, že je to problém, a proto jsme přišli s nápadem, jak je oslovit.“¹ Na kritiku některých poslankyň izraelského parlamentu reagoval také sám generální konzul v USA Arye Mekel: „Ty fotografie nejsou ničím, co byste nemohli vidět u bazénu či na pláži. Izrael je vždy zmiňován v souvislosti s válkami a násilím. Chceme ukázat normální život. Mezi krásnými věcmi, které máme, jsou naše ženy. (...) Mít krásné ženy, v tom nevidíme

problém.“²

* Věnováno Drusile

¹ Israel targets US lad mag market, *BBC News*, 20. 6. 2007. Dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6221714.stm [naposledy navštíveno: 20. 8. 2013]

² Israel travel a hot topic. *Daily News*, 19. 6. 2007. Dostupné na: <http://www.nydailynews.com/entertainment/gossip/israel-travel-hot-topic-article-1.220894#ixzz2co210NgK>

Křehké ženy, postávající v plavkách či spodním prádle v kulisách moderního velkoměsta, přitom tvoří jen jednu část přitažlivého těla izraelského národa ve zbrani. Tu část, určenou pro tradiční heterosexuální, středostavovské muže „Západu“, připravené přijmout spolu se svou denní dávkou jemného vzrušení i zabydlené, nekonfliktní realie: jemné ženy „v zázemí“, uprostřed zrychleného času města (fotka s hodinami a úžasně dlouhýma nohama Nivit Bash)³, světa nákupních center a mrakodrapů (útlý trup Gal Gadot klenoucí se nad výškovými budovami Tel Avivu; obr. 1)⁴. Izraelské, americké či evropské prostředí velkoměsta se liší spíše detaily. Na hranici starého známého, dobrého světa se ovšem rozprostírá jiná země, plná nástrah a nebezpečí, země, která musí být popsána a pacifikována odlišným způsobem.

Fotky vojáků i vojaček „z fronty“, které se – za tichého přihlížení vedení izraelské armády, jinak vždy úpěnlivě střežící jakékoliv „strategické informace“ – objevují na sociálních sítích, opět představují sexuální přitažlivost obránců a (nověji i) obránkyň národního území. Tentokrát ale

[naposledy navštíveno: 23. 8. 2013].

³ Girls of Maxim: Israeli Defense Forces. *Maxim*, July 2007. Dostupné na: <http://www.maxim.com/slideshow/girls-of-maxim/8175> (4. obrázek) [naposledy navštíveno: 6. 9. 2013]

⁴ Girls of Maxim: Israeli Defense Forces. *Maxim*, July 2007. Dostupné na: <http://www.maxim.com/slideshow/girls-of-maxim/8175> (2. obrázek) [naposledy navštíveno: 6. 9. 2013]

vidíme samopal, jehož hlaveň, namísto vztyčeného penisu, vyčuhuje z vojenských kalhot (obr. 2),⁵ scenerie s nahými či polonahými muži a ženami někdy dotváří kasárna, poušť, jindy vzdálená vesnice či lesík, v němž si dva bojovníci, snad uprostřed zrovna probíhající „operace“ na okupovaném území a za svistotu kulek, odskočili stranou, aby se staženými kalhotami zapózovali před fotografem a ukázali svá mužná, osvalená těla připravená bránit svou vlast a podstoupit jakoukoliv oběť (obr. 3).⁶

Obcování s vlastní, tedy loajalita k národnímu státu, má více podob. Především jde ale o to, zplodit nové potomstvo, být ochoten ve jménu vlasti/národa padnout a prokázat svou plodnost v zájmu „rozmnožení“ národní půdy. Nahé tělo hrdiny volá po (sebe)obětování, jež je do něj ostatně zapsáno od chvíle, kdy se stalo součástí (vždy) tragického osudu národa bojujícího o přežití. Tragédie, jak skvěle popisuje Mikhal Dekel, byla a do značné míry stále je narativním modelem historie, literatury a obecně kultury sionismu. Je něčím, v čem se zrodil maskulinní národní „nový Žid“ (viz dále), a nadále funguje v produkci izraelského národního vědomí. Tělo hrdiny je vystaveno pohledu všech členů národa, kteří se mají ztotožnit s tragickou obětí a nést kolektivní vinu za jeho oběť. Není náhodou, že kritika maskulinního, sionistického diskurzu ze strany samotných Izraelců je spojena se snahou nahradit tragický modus politické a umělecké reprezentace. Ruku v ruce s touto kritikou jde odmítnutí represivních politik a nerovného postavení Palestinců (Dekel 2010).

Nejde pouze o to, do jaké míry je existence národa skutečně ohrožena, zkušenost ohrožení je zprostředkována diskurzy *bezpečí a války proti terorismu*. Dostáváme se do nové situace. Foucaultovo obrácení Clausewitzovy teze je zapotřebí upřesnit. Politika je válka vedená jinými prostředky (Foucault 2005: 57), v našem kontextu bude ale nejlepší mluvit o *sexu* jako o pokračování i negaci politiky a války, coby střetu dvou zneprátelených táborů. Není-li uznán nepřítel nepřitelem a suverenita suverenitou a přichází-li namísto nich terorista a („jeho“) teritorium, ztrácejí pojmy válka i politika význam. Terorista nemůže být nepřitelem, alespoň ne v tradičním smyslu. Je pouhým rušitelem veřejného pořádku, za nímž nestojí uznané, byť jakkoliv opoziční vyjádření zájmu třídy, skupiny, národa... Izraelský vládní establishment má dodnes problém uznat existenci palestinského národa, který se přesto (a právě proto) jako kolektivní identita široce rozvinul ze společné zkušenosti útlaku v posledních desetiletích (Goldberg 2008). Jak hluboká trhlinka tkví mezi tímto odmítáním a zahleděním židovských nacionalistů do dějin diaspory, ve kterých měli být *židé/Židé*⁷ vždy jen oběťmi a pasivními pozorovateli svého

⁵ <http://instagram.com/p/KVE-1poVqM/> [naposledy navštíveno: 1. 8. 2013]

⁶ http://instagram.com/p/Pv05_JHIUs/# [naposledy navštíveno: 1. 8. 2013]; na fotografii nás upozornil článek na blogu Benjamin Doherty (2012).

⁷ Nadále budeme psát, pokud si to souvislosti nevymohou jinak, slovo „Žid“ s velkým písmenem a to nikoliv kvůli gramatickému úzu, který ostatně povoluje velké i malé písmeno, ale s ohledem na identitu konstruovanou nacionalistickým diskurzem.

nešťastného osudu.⁸ Jestliže utrpení Židů muselo vyvrcholit a skončit založením suverénního státu, utrpení Palestinců, pokud není přímo zpochybněno, má být výlučným důsledkem nerozumnosti/nedospělosti Palestinců a agresivity jejich politických reprezentantů (viz dále).

Nahrazení slov o *válce* slovy o *pacifikaci narušitele pořádku* a záměna pojmů *nepřítel* a *politika* za pojmy *terorismus* a *bezpečí*, je výsledkem dlouhodobé strategie „civilizované“ moci izraelského státu. Pro Palestince to znamená jediné: život ve výjimečném stavu, suspendující občanská i lidská práva; práva jedince na důstojný život, spravedlivý soudní proces i možnost obracet se k mezinárodním institucím a volat ke zodpovědnosti stát, jenž převzal roli suveréna na obsazených či ovládaných územích – teritoriích.⁹ Situace, kdy na straně Palestinců jakoby neexistuje opravdový nepřítel, jen populace určená k ovládnutí a narušitelé pořádku, je velmi výhodná také pro skutečně militantní islamisty a nacionalisty na straně Palestinců. Ti, ačkoliv se tím v tuto chvíli nebudeme dále zabývat, jistě nejsou jen pasivními oběťmi výjimečného stavu. Cítí se být oprávněni nerespektovat pravidla suveréna, jehož moc neuznávají, a útočí i na civilní cíle, které chápou – bez jakéhokoliv rozlišení – jako jeho přímou součást. Symetrické a vzájemné posilování „války proti terorismu“ a „svaté války proti Židům“ je logickým důsledkem zmíněného stavu. Dalším důsledkem je totální dehumanizace člověka na druhé straně barikády, a to v očích každého, kdo na logiku jedné z těchto „válek“ přistoupí.

Když tedy nejde o běžnou válku s nepřítelem, musí mít „konflikt“¹⁰ nějaké jiné, fundamentální podloží. Sexualizovaná těla dobyvatel, coby *obráců* (Izraelská armáda je totiž armádou obráců již podle svého jména: Cva Hagana LeJisrael, tj. Izraelská obranná armáda), jsou, jak jsme naznačili, obchodovatelnými emblémy civilizovanosti „západního“ Izraele na volném trhu (viz *Maxim*). Ukazují muže připravené k položení oběti na oltář národa a zároveň vymezují prostor, na jehož pohyblivé hranici (nikoliv za ní / mimo ní; co má být podroběno, je již vždy předem „uvnitř“) leží barbarská, na despocii odjakživa orientovaná anti-civilizace, určená k podrobení a ovládnutí ze strany (samozřejmě demokratické) civilizace. Vidíme, že i zed' oddělující Izrael od Západního břehu Jordánu se pohybuje spolu s postupným zvětšováním oblasti civilizace, resp. s rostoucím počtem izraelských osad (Shoshan 2010). To platí nejen pro stavební plány, ale rovněž

⁸ Hannah Arendtová upozornila na to, že židovští nacionalisté přistoupili k tradici „židovského vyvolení“ jedním z možných způsobů, který judaismus umožňoval. „(S)ebeklamná teorie,“ dodává Arendtová „, doprovázená přesvědčením, že židovský národ byl vždy pasivním trpícím objektem křesťanského pronásledování, vlastně přispěla k přežití a modernizaci starého mýtu o vyvolenosti a nezbytně vedla k novým a často velice komplikovaným metodám vydělování, které potvrzovaly starověkou dichotomii.“ (Arendtová 1996: 15) Z novějších prací upozorňujících na nebezpečí „narativu oběti“ srv. studii Shulamit Volkové (2006). S židy (Židy) trpícími přišli židé bojující, s „židem ghetta“ se představil „žid Masady“. Příběh kombinující figuru oběti a bojovníka je pro zrod a fungování nacionalistických hnutí celkem obvyklý a nemůžeme ho připisat výlučně sionismu. Jestliže oběť vystupuje při obhajobě pošlapaných, zneuznaných práv národa, bojovník mobilizuje národní hnutí proti agresorům; oba tedy neoddělitelně koexistují.

⁹ Koncept „výjimečného stavu“ Giorgio Agambena rozvíjí v daném kontextu autoři knihy (Lentin 2008).

¹⁰ Samotné slovo „konflikt“ vnímáme v těchto souvislostech jako problematickou součást jazyka, který mluví o střetu dvou (suverénních) nepřítel a který jsme výše nepřímou kritizovali. Proto jej dáváme do uvozovek.

pro již zbudovanou zeď, jejíž jednotlivé železobetonové bloky se pohybují jako živý organismus. Před „bezpečnostní zdí“ si ve skutečnosti nikdo nemůže být zcela jist, plodí násilí na obou svých stranách.

Střet civilizací/kultur, přesněji civilizace s barbarstvím či kultury s ne-kulturností, je pódium, na němž se odehrává „válka s terorismem“ a důvodem, proč nemůže být dobojována na základě mírových dohod uzavíraných mezi dvěma nepřátelskými stranami. Připomeňme, že z teroristy, z absence politické subjektivity, se na rozdíl od nepřítele nemůže stát přítel. Sex je v tomto střetu jedním z důležitých aktérů, prostředkem reprezentace vlastní moci a méněcennosti těch druhých. Palestinci, od nichž, jak se neustále tvrdí, hrozí státu Izrael nejen (bezpečnostní) *teroristická*, ale i (bezpečnostní) *demografická hrozba*, jsou postaveni pod kategorii sexu stejně jako Židé, jen s jiným výsledkem.

Pohled západních „orientalistů“ se v posledních dvou letech silně koncentroval a nadále, jak ještě uvidíme, koncentruje na rovinu demografie a reprodukce. „Arab,“ píše Edward Said při definování tohoto pohledu, „se soustavně realizuje výhradně v rovině sexu a biologické reprodukce. (...) s Araby se počítá výhradě jako s biologickými objekty; institucionálně, politicky či kulturně jako by prakticky neexistovali. Skuteční jsou pouze z hlediska počtu a jako zakladatelé rodin“ (Said 2006: 351) Orientalismus vstoupil na scénu jako řeč evropských kolonialistů, v jejíž struktuře nalézáme mnohé z tradičního popisu evropských „cizinců“. Primární funkcí orientalismu je analyzovat a autorizovat výroky o kulturách zemí *Orientu* a zároveň spravovat kolonizovaná území.¹¹ Said opakovaně upozorňoval na fakt, že názory evropského kolonialisty 19. a 20. století, hluboce ovlivněné biologickým determinismem, byly úzce příbuzné s názory běžného antisemity. Až do založení Izraele byl také Žid v očích antisemitů nomádem neschopným vybudovat stát a sdílel s Arabem základní charakterové a fyzické („semitské“, „orientálské“) vlastnosti a od toho odvozenou méněcennost (Said 2006: 39, 345).¹² Oba dva měli své místo vedle dalších zaostalých, degenerovaných, nerozumných, necivilizovaných „druhých“ evropské, buržoazní společnosti. S chudými (dělníky, aj.), ženami, sexuálními devianty (homosexuály aj.) a dalšími si Arab (případně muslim) i Žid nedobrovolně propůjčovali svá stereotypická označení, jimiž je tato společnost bohatě obdařila. V důsledku toho mohli být podle situace vykořisťováni, vyloučeni na symbolický i fyzický okraj, případně obojí zároveň.¹³ Z historie rasismu ale také víme, že ze strany cizí,

¹¹ „(O)rientalismus je postupem, jímž Západ orientu vládne, restrukturalizuje jej a spravuje“ (Said 2006: 13). Z novějších prací k tématu dále například Joseph A. Massad (2007). Saidovou koncepcí orientalismu a její aplikaci na evropské prostředí se u nás zabývá Pavel Barša (2011).

¹² Dodejme, že Žid, pokud šlo o střední Evropu, měl v této imaginaci navrch.

¹³ Moderní rasismus má mnoho podob, je fluidní a dokonalé přizpůsobivý měnícím se kulisám kapitalistické společnosti. Jeho vnitřní struktura může být popsána právě jen na průsečíku vzájemně se prolínajících diskurzů panství, institucí a jejich hierarchií. Podle Étiennea Balibara je termín rasismus dobré opatrně zaopatřit širším významem. Aniž bychom ztráceli historickou preciznost, je nutné porozumět jeho „překlenující funkci“ („overreaching function“), chápat ho jako polymorfní jazyk vylučování minority různého „původu“ (cizinci, podřadné rasy, ženy, devianti) různými formami „podcenění“ („depreciation“) a „zrasovění“ („racialization“). Jde, jak říká, o „historický systém komplementarity vyloučení a dominance, který je vzájemně propojený“. Není

méněcenné rasy obvykle hrozilo ovládnutí i nakažení, tedy ztráta suverenity i biologické ohrožení zároveň. Toto ohrožení a celý spletitý diskurz, který je produkuje (diskurz bezpečí), přitom ospravedlňuje politiku státu vůči „vlastním“ i „cizím“, občanům i těm, jejichž jediným plánem má být jeho zničení. Racionalita vládnutí, rasa a bezpečí tak jsou v moderní době důležitými souputníky.

Tzv. izraelsko-palestinský konflikt je nutné vidět nejen optikou nacionalismu, ale, jak jsme se snažili naznačit, rovněž orientalismu, respektive zaostřit oběma naráz. Neoddělitelnou součástí „konfliktu“, popisovaného obvykle jako esenciální, přirozený střet mezi nesmiřitelně odlišnými kulturami, je totiž přijetí orientalistických východisek do útrob institucí státu založeného židovským nacionalistou, „novým Židem“. S těmito východisky se izraelská společnost potýká dodnes, a jsou to mimo jiné právě ona, jež stojí v cestě demokratickým principům a dodržování lidských práv. Těm, kterým je dovoleno jednat ve jménu civilizace/kultury, je leccos odpuštěno.

Budování vyvoleného těla

Založení sionistického hnutí – zcela standardní, byť poněkud opoždilý součástí evropského nacionalistického vření a jeho, opět standardních koloniálních projektů a praktik – doprovázelo zrození „nového Žida“, předlohy, z níž se později vyvinul izraelský muž, který „jako vášnivý milenec, dobrý otec vědomý si důležitých životních hodnot, odchovaný nejistou a nebezpečnou geopolitickou situací a neustálým válečným stavem, se stává symbolem národa. Národ ztělesněný jeho svalnatým tělem se naopak stává sexy“ (Pokorná 2012/2013: 26). Zdá se nám, že se v českém akademickém prostředí s velmi vydařenou studií Anny Pokorné (2012/2013) konečně otevírá jedna důležitá diskuze. Pokusíme se doprovodit zmíněný text několika dalšími poznámkami, k nimž nám dal přímý podnět, a volněji asociacemi, jež s činností svalnatého sexy těla izraelského muže souvisí.

Ani „nový Žid“ tedy nebyl ničím ojedinělým. Nový „obraz člověka“ zpodobňoval člověka mužného – pevného, tvrdého (tvrdě pracujícího či válčícího), racionálního, aktivního, ale také loajálního do krajnosti. Stejný, či velmi podobný ideál působil rovněž – a dříve – například mezi německými, anglickými, americkými a ovšem českými nacionalisty. Tento model fungoval do značné míry nezávisle na konkrétních (partikulárních) ideových systémech a spojoval evropskou („západní“) buržoazní společnost, její představy o estetice a požadavky na dynamiku a řád (Mosse 1996).

náhodou, dodává Balibar, že rasismus doprovází sexismus, on jej přímo předpokládá, byť oba mohou fungovat i odděleně. Hierarchické sociální vztahy jsou chápány jako přirozené díky uplatnění „přírodních metafor“, přičemž sex hraje úlohu strukturující mřížky rasistické optiky. Tzv. mužné vlastnosti jsou vyžadované, nemužné (zženštilé) naopak apriori vylučované (Balibar & Wallerstein 1991: 37–67).

V 19. století představilo sionistické hnutí moderní, národní podobu židovské identity. Sionismus tak nabídl nový soubor vědění o židovské historii, kultuře, identitě, v jehož rámci se utvářel a doposud utváří soubor praktik a sociálních vztahů, jež byly a jsou rozšiřovány prostřednictvím mocenského aparátu hnutí a posléze státu, tedy řadou institucí, administrativních organizací atd.

Ústředním tématem sionistického hnutí se stala otázka židovské identity, umístěná a ukotvená v protikladu k exilu, formulovaná v souvislosti s odcizením se prastaré vlasti, rozdrobením národa a útlakem. Z reprezentací domoviny a exilu, jež doprovázely a doprovázejí výzvy ke sjednocení národa, zajištění jeho bezpečnosti, produktivity, duchovní a fyzické obrody, lze dobře vyčíst způsob sionistického řešení „židovské otázky“. Diskreditace exilu, potažmo života v diaspoře, vedla k odmítavému postoji vůči všem těm židovským identitám, které se plně neodvíjejí od identifikace se státem Izrael (Silberstein 1991).

K uskutečňování svých cílů adoptoval sionismus obecnější praktiky evropských nacionalistických hnutí, které odrážely historickou realitu fin de siècle – těžko lze přehlédnout inspirace dobovými kolonizačními projekty, sociálním darwinismem, biologickými a medicínskými programy (zvláště eugenikou), kultem zdraví, hygienou a budováním těla ve jménu regenerace národa, ale také myšlenkami sexuální revoluce atd. (Mosse 1996, Presner 2007). Tělocvičné a vědecké spolky a ideologický aparát hnutí se začaly zaměřovat na regulaci těla jako součást utváření kolektivní identity židovského národa. Tzv. nový Hebrejec, tělesně a duševně zdokonalený sionistický pionýr, byl postaven coby protipól zdegenerovanému, diaspornímu Židovi.¹⁴

V před-státní etapě sionistického hnutí šly ruku v ruce s požadavky na fyzickou renesanci židovského národa i plány na zlepšování jeho mentální hygieny – ponejvíce formou farmaření a kultivace půdy v Palestině. Silný a plodný národ měl budovat silnou a plodnou zemi a opačně – silná a plodná země měla formovat silný a plodný národ. V diaspoře k tomu mělo dojít prostřednictvím sportovních a zemědělských aktivit. Todd Presner v této souvislosti hovoří o dovršení židovské moderní biopolitiky. Ve jménu židovského národa docházelo k monitorování židovské populace a pomocí rozličných mládežnických spolků (sportovních, pionýrských a jiných sionistických organizací) bylo intervenováno až na úroveň jednotlivých těl (Presner 2007: 108). Jeden z nejvlivnějších představitelů hnutí 19. století, autor knihy Degenerace, Max Nordau, prosazoval nutnost utvářet židovské statistiky podchycující ekonomické, antropologické, biologické a intelektuální charakteristiky židovského obyvatelstva. Data o natalitě, mortalitě, počtu manželských svazků včetně smíšených, nemocnosti, sebevraždnosti, alkoholismu, dále rasové

¹⁴ Jak podotýká Todd Presner „Muscular Judaism was not about weight-training or bodybuilding per se; rather it was about the cultivation of certain corporeal and moral ideals such as discipline, agility, and strength, which would help form a regenerated race of healthy, physically fit, nationally minded, and militarily strong Jews.“ (Presner 2007: 6).

charakteristiky postihující např. průměrnou velikost mozku atd., měly být použity v projektu budování nového Hebrejce. Zdokonalování individuálních těl a celé národně-rasově vymezené populace se stalo předpokladem úspěchu sionistického hnutí a součástí legitimacy založení vlastního státu. Později, jak ještě uvidíme, byl tento diskurz přejat i vzniklým administrativním aparátem nového státu.¹⁵

Nový obraz hrdiny – ideálního mužného Žida – a proměna reprezentace Židů, jako doposud zchátralých, slabých, a zženštilých *Cafejuden*, byly současně i odrazem určité transformace genderových vztahů.¹⁶ Antisemité poukazovali na zženštilost židovských mužů, jejich nedostatečná maskulinita měla být součástí všeho toho, co určovalo židovskou méněcennost a znemožňovalo jejich plnou integraci do národních společností. Jak dokazuje Daniel Boyarin, rasové teorie, antisemitismus a zkoumání sexuality konce 19. století vedly k nárůstu homofóbního diskurzu, ze kterého vycházel Žid jako „třetí pohlaví“, jako *queer*. Politická pasivita Židů byla dávana do souvislosti s jejich fyzickou, mentální i sexuální degenerací. Zženštilé a současně i homosexuální charakteristiky byly ovšem přiřknuty Židům také sionisty. V praxi se měli Židé přiblížit ideálu evropského muže, tedy fyzicky silnému a aktivnímu muži dominujícímu jak veřejnému prostoru, tak rodině. „Diaspora je queer, konec diaspory znamená stát se straight.“ V odpovědi na daný narativ usilovali sionisté o proměnu Žida vytvořením normativního ideálu straight židovského muže, který opustí svou feminní/homosexuální reprezentaci a nastolí éru (falické) heterosexuality židovského národa. „Byl to návrat do Falustiny, nikoliv do Palestiny,“ dodává Boyarin (1997: 231, 222).

Hovoříme-li o Palestině jako součásti heterosexuální transformace židovského národa, je nutné zmínit ještě další oblast sionistické rétoriky. A sice tu, s níž sionisté vystoupili v roli kritiků nerovnosti žen v tradičním judaismu. Přijmeme-li sionismus za hlavního tvůrce maskulinního ideálu nového Hebrejce, stojícího v protikladu k zženštilému/homosexuálnímu exilovému Židovi, lze úlohu sionistického hnutí coby nositele nové, genderově rovné společnosti zpochybnit hned v počátku (Biale 1997). Konec konců nacionalistický maskulinní ideál (včetně toho sionistického) a s ním související kultivace „opravdového mužství“ byl po celé Evropě propojován s militarismem, tedy oblastí, jež se doposud stává oprávněným terčem feministické kritiky.

Sionismus vytvořil a doposud udržuje kontinuitu genderově jasně profilovaných, maskulinních hrdinů. Původním modelem byl židovský pionýr kultivující půdu – *halutz*, jej nahradil *sabra* – „autentický“ Žid žijící v Palestině ve 20.–30. letech a posléze hrdinně bojující za

¹⁵ Již v roce 1902 vzniká Asociace pro židovské statistiky, v jejímž čele stanul Alfred Nossig. Následně začalo vycházet kompendium „vědeckých“ statistik *Jüdische Statistik*. Do konce 30. let pak v Berlíně vychází *Zeitschrift für Demographie und Statistik der Juden*.

¹⁶ Jak ale upozorňuje Daniel Boyarin (1997), tvrzení, že židovští muži byli evropskou kulturou tradičně považováni za „zženštilé“ vypovídá ponejvíce o souboru vystupování, které bylo čteno jako ne-mužské v rámci dané historické kultury. Tedy má především co do činění s partikulárním modelem genderu.

nezávislost nově vznikajícího státu, a konečně *Izraelec* – udatný armádní bojovník vždy připravený ochotně bránit svou zemi. Všechny tři uvedené figury (halutz, sabra, Izraelec), jež jsou výsledkem sionistického projektu formování (individuálního i národního) těla, jsou spojeny jak s teritoriálními, tak tělesnými hranicemi. Všichni tři jsou nositeli kolektivní reprezentace Izraele sloužící ke společenské inkluzi, ale i exkluzi.

Anna Pokorná velmi výstižně popsala roli sexuality a armády při oslovování, respektive prvotní integraci těch, kteří disponují „právem návratu“ (Pokorná 2012/2013). Arabové a všichni ostatní bez „židovského původu“ se stát pionýrem/sabrou/Izraelcem nemohou, jejich vstup do armády je vyloučen. Armáda je tedy jedním z důležitých arbitřů inkluze/exkluze v izraelské společnosti. Pečuje o bezpečnost státu a společenskou prestiž jednotlivců, respektive o jedno i druhé ve vzájemné závislosti. Nacionalismus spolu s militarismem vytvářejí formativní jádro izraelské kolektivní identity. Armáda tak spoluurčuje vzdálenost každého subjektu od symbolického centra moci (je důležité mít zde na paměti i propojení izraelských mocenských elit s vojenskou sférou) (Peri 1981: 19–38). Jestliže se i v Izraeli v posledních dekadách stále více mluví o nárůstu individualismu, pak ovšem, jak nás upozorňuje Meira Weiss, tento individualismus stále obsahuje silný „jazyk (kolektivního) závazku“ patrného zejména v oblastech představujících ohrožení národní bezpečí, jakým jsou teroristické útoky, války či intifáda (Weiss 2004: 5).

Vzdálenost či blízkost centru neurčují jen etnické kategorie, nejde pouze o polaritu Žid–Arab. Vezměme například paradoxní situaci izraelských hrdinek ve zbraní uvnitř (hyper)maskulinní izraelské armády. Na straně jedné je vyzdvihován ideál hrdinné obránkyně státu a pomocí něho je demonstrováno neustálé ohrožení Izraele, který v obavě z nepřátel, jimiž je obklopen, musí povolát do zbraně i ženy. Na straně druhé slouží tento obraz jako symbol demokracie Izraele, kde je žena aktivním, rovným partnerem v projektu budování a obrany národa. Na to přistoupily i některé liberální feministky. Podle Alisy Solomonové (2003) jsou obě východiska součástí agendy ideologického aparátu izraelského státu. I když se Izraelek týká povinná vojenská služba, až na několik výjimek během války za nezávislost ženy nestanuly ve zbraní. V současné době na 70 % rekrutek izraelské armády zastává lehčí formu služby (skládání padáků, administrativní činnost atd.). Nicméně jádro problému je samotné hledání rovnosti v prostředí přísně hierarchické organizace izraelské armády, mající tendenci existující nerovnosti dále posilovat. Příklad armády a genderu vypovídá o triumfu maskulinního stereotypu v rámci sionistického diskurzu. Předobraz slabosti doprovází jeho překonávání, permanentní hrozba vyžaduje silné hrdiny neustále ohroženého, zranitelného státu. Maskulinní Žid je tak opětovně povoláván, aby „překonával slabocha uvnitř.“ V této souvislosti také znovu a znovu vystupuje na povrch téma holocaustu, antisemitismu a bezmoci židovského exilu. (Solomon 2003: 157–159). Žena se sice může snažit být co nejzmužilejší a do určité míry i uspět ve světě silných hrdinů. Primární role, kterou po ní národní

stát vyžaduje, je ale nadále odlišná.

O své válečnické tradice a Samsony nejevila židovská historie v průběhu diaspory velký zájem.¹⁷ Byly to sionistické spolky, kdo připomněl hrdiny Masady, Bar Kochbova povstání, Makabejce aj. a zajistily, aby byl do paměti národa vtištěn jejich hrdinský odkaz. Tak sionisté vnesli do povědomí osadníků termín „malý Samson“ jako označení pro zdravé děti – budoucí nositele étosu izraelského národa. Jejich matky byly vychvalovány coby zajišťovatelky kontinuity národa. Tento model byl později přenesen do vznikajícího státu. Například první izraelský premiér David Ben-Gurion se nechal slyšet, že každá Židovka, která na svět nepřivede alespoň čtyři zdravé děti, je jako voják, který se vyhne vojenské službě (Weiss 2004, Solomon 2003: 161).

Dopady projektů eugeniky předstátního sionistického období, zaměřeného na kvalitu a kvantitu nově vznikajícího národa, jsou dosud patrné velmi dobře a silněji než v jiných zemích. Za zmínku stojí oblast fetální medicíny a fertility, která je v Izraeli jedním z ústředních témat. Ve srovnání s ostatními státy drží Izrael prim v počtu testů prováděných těhotným ženám včetně prvenství v počtu prováděných amniocintéz (odběrech plodové vody). Tu má podstupovat až 20 % těhotných žen. Dle výzkumů jsou přitom izraelští rodiče nakloněni interrupci i v případě lehčích poškození plodu, jako např. rozštěp patra či nižšího procentuálního nebezpečí mentální retardace dítěte (uvádí se hranice cca 5%). Tato data jsou vysvětlována dalšími statistickými údaji, a sice přesvědčením panujícím u nadpoloviční většiny izraelské společnosti, že přivést na svět dítě s vážnějším poškozením je společensky špatné (Weiss 2004: 2–4).¹⁸

Strach z Orientu

Prozkoumejme nyní pohled, který na Araby, Palestince či muslimy upírají někteří „orientalisté“, jejichž práce byly v nedávné době přeložené do češtiny, a které sugerují právě ten pohled na realitu, jaký jsme popisovali v první kapitole. V návaznosti na to – alespoň krátce a se snahou vyvolat další diskuzi – věnujeme pozornost odezvě jejich názorů v tuzemské židovské komunitě. (Nechceme říci, že by mimo ní v české veřejnosti nenalézali živnou půdu, obáváme se, že opak je pravdou, již bude ovšem nutné potvrdit či vyvrátit na jiném místě.) Není třeba zvláště zdůrazňovat, že židovská komunita není názorově homogenním útvarům. Budeme mluvit pouze o elitě – přesněji o její jedné, jakkoliv vlivné části, jež promlouvá k veřejnosti skrze časopis Roš Chodeš, měsíčník Federace židovských náboženských obcí v ČR.¹⁹ Jakým způsobem a měrou se názory této elity v židovské

¹⁷ Daniel Boyarin upozorňuje, že rabínská tradice prokazuje určitý antagonismus k Bar Kochbovu povstání či „hrdinům Masady“, kteří jimi byli dokonce nazýváni výtržníky („hooligans“) (Boyarin 1997: 273).

¹⁸ Tento názor zastává podle Weissové na 68 % izraelské populace (Weiss 2004: 3).

¹⁹ Usuzujeme tak především z odkazů na dané autory ve jmenovaném časopise, případně z odvolávání se na tyto autory jako autority přímo jednotlivými zástupci zmíněné elity.

komunitě zobecňují, je další otázkou, kterou nyní musíme odložit stranou.

Začneme knihou, kterou bychom s určitou nadsázkou mohli nazvat zhuštěným popisem či příručkou českého „orientalisty“. Dílo *Poslední dny Evropy. Humanistická Evropa nebo islamistická Eurábie?* Waltera Laqueura (2006) představuje na necelých dvou stech stranách distopickou vizi Evropy nedaleké budoucnosti i způsob léčby, kterou by jí bylo možné předejít. Po vzoru autorů tzv. green peril (např. Christopher Caldwell, viz dále) líčí muslimskou hrozbu valící se nezadržitelně současnou Evropou. Hned v úvodní kapitole se dozvídáme možné scénáře demografického vývoje „zestárlé“ a „hýřící“ Evropy, v níž stále větší část populace tvoří muslimští přistěhovalci a jejich potomci. Jak bude vypadat „nová“, muslimská Evropa, pokud se Evropané nevzmohou k ráznému postupu a promyšlené akci? Obraz současných problémů nám má mnohé napovědět.

Muslimové, Arabové, černí muslimové a islamisté / islámští teroristé a další ve špatně rozlišitelném kadlubu (k tomu viz dále), jsou představováni jako ti, kteří využívají slabosti Evropanů a nezodpovědnosti jejich politických vůdců. Neobvykle často máme co dělat s kriminálními živly, násilníky vybírajícími si své oběti mezi Židy i křesťanskou majoritou. Symptodem jejich násilím prosáklé kultury je prý i agresivní až sadistická hudba, kterou muslimská mládež poslouchá (hiphop) (Laqueur 2006: 38). Poslední, po čem muslimové v *Posledních dnech Evropy* touží, je integrace. Nejsou schopní ani ochotní žít se poctivou prací, to jim ovšem nezabraňuje ve velkém zneužívat sociální dávky a jiné výdobytky sociálního státu. Zloba Evropanů, pokud se na ně kdy soustředila, byla především důsledkem jejich parazitického chování. Laqueur přitom odmítá, že by docházelo k jakémukoliv strukturálnímu znevýhodnění přistěhovalců na trhu práce a ve vzdělávání. Fakt nevzdělanosti a tedy nepoužitelnosti na trhu má podle něj být odrazem malé role, již muslimská kultura vzdělání přisuzuje (Laqueur 2006: 41–43, 70–71, 82).

Na rozdíl od některých jiných „orientalistů“ Laqueur odmítá, že by charakter evropských muslimů determinovalo náboženství (byť na konci knihy paradoxně a obecně označí islám jako „radikální politické náboženství“). S islámem, jako určujícím systémem hodnot, by bylo evropským muslimům nutné přiznat alespoň jistou morální a kulturní identitu, což by celkový rámeček textu narušilo. V knize totiž nejde ani tak o pojmenování (nepřátelské) kultury/identity, jako o tvrzení její faktické absence. Nepřekvapí, že důležitou úlohu v Laqueurově argumentaci hraje sex. Násilnosti páchané muslimy mají být důsledkem jejich nevybitého sexuálního pudu. Zákaz stýkat se v komunitě s opačným pohlavím je údajně vede k praktikování homosexuálních styků (jak to podle autora v muslimském světě platilo vždy); zde kupodivu zákazy tradičních autorit, jež sám Laqueur opět zmiňuje, muslimští mladíci klidně překračují. Druhou, ovšem ve skutečnosti úzce související příčinou problémů je „vykořeněnost“. Jelikož se muslimští přistěhovalci neintegrovali a země jejich původu jsou jim rovněž cizí, vyplňují svou (ne)identitu kultem násilí, sdružují se do gangů atp.

(Laqueur 2006: 40–41). To vše buď nechápou, nebo vědomě popírají lidskoprávní aktivisté a evropská levice odmítající si přiznat, že si společnost dosud žila nad poměry a nyní je nezbytné škrtat a šetřit. Levice s muslimy uzavírá politické koalice a pomáhá sama sobě k bezprostředním mocenským pozicím (jako Liwingstone v Londýně), muslimům ovšem dovoluje utvářet onu „novou“, hrozivou Evropu (Laqueur 2006: 100–109, 169).

Paradox, ale i celková ideologičnost textu se plně vyjeví na konci knihy. Násilní, nevzdělaní, nepracovití a sexuálně zvrhlí muslimové nejsou, naštěstí pro Evropany, schopni sjednocení a racionálního uvažování. Jejich komunity se potírají ve vzájemných rozepřích a k tomu, aby byli pacifikováni, stačí ve skutečnosti maličkost: znovu uplatnit staré dobré rady Nicoly Machiavelliho. Šetřit s pravdou a zavést autoritativnější přístup (Laqueur 2006: 172).

Viděli jsme, kdo všechno má v typickém – i když svou celistvostí poněkud ojedinělém – projevu orientalismu své místo. Muslim a/jako: šířící se nákaza a parazit, deviant/sexuální zvrhlík/sadista, násilník/kriminálník, mocichtivý terorista a zároveň iracionální plebejec. Levicový živel, vedlejší, ale nezanedbatelný aktér celého příběhu, přitom s muslimem sdílí mnohé z jeho vlastností, přinejmenším jeho mocichtivost, iracionalitu a parazitičnost. Ani obdiv k muslimské ženě, prý mnohem přizpůsobivější (vzdělavatelnější, pracovitější) ve srovnání se svým mužským protějškem, se neodklání z tradice orientalistického myšlení (Laqueur 2006: 57, 71). „Povolnost“ muslimské ženy k evropské kultuře navázala na dřívější románový charakter lačné a plodné „Orientálky“, očekávající „proniknutí“ bílého kolonisty (Massad 2007, Said 2006). Na orientalismus dokonale navazuje celkové zarámování analyzovaného textu pracujícího s implicitními dichotomickými kategoriemi: civilizace x anti-civilizace, kulturnost x ne-kulturnost a identita x ne-identita. Vlastní obraz je doprovázen vyloučením toho, co do něj nepatří a ani nesmí patřit.

Ztotožňování řady subjektů – zde hlavně dvojice Arab = muslim – a podřazování jejich politického jednání pod škatulku náboženského či kulturního „projevu“, jež jsou pro dané autory příznačné (a bývají přejímány českými i zahraničními médii), nemusí být pouhým důsledkem ignorance a již vůbec ne reálného růstu vlivu islamistů spojujících náboženství s konkrétními politickými cíli. Jsou spíše symptomem jevu označovaného jako *kulturalizace politiky*, odvíjejícího se od základního epistemologického předpokladu, že každá kultura má reálnou (zřejmou, hmotnou) podstatu, která ji definuje jako celek. V důsledku redukce historických procesů a politických příčin tak dochází k esencializaci kultury, jež se stává „vysvětlením“ celé řady motivů a konfliktů (zdočlává mezinárodní vztahy a kolonialismus, tržní zákony a třídní společenské vztahy atd.). Kulturalizace politiky v praxi rozděluje společnosti na ty, které jsou kulturou ovládané, a ty, které kulturu ovládají (v praxi na kultury poskytující prostor liberálně-demokratickým hodnotám a na ty druhé). Důsledkem kulturalizace politiky je také existence „kultur“, které vedou „je“, aby atakovaly „naši

kulturu“, „kulturu“, kterou nejsme ovládnuti, ale jejímž prostřednictvím bráníme a ochraňujeme naše hodnoty (Mamdani 2004; Brown 2008).

Podle Laqueura, stejně jako podle Christophera Caldwell, jehož názory byly nedávno publikovány v Roš Chodeši, se primární obětí muslimských (arabských) přistěhovalců stávají evropští Židé. Označení muslimské/arabské kultury (identity) jako méněcenné a násilné probíhá sofistikovaně, skrze domnělé sebechápání samotných muslimů/Arabů.²⁰ Druhá a třetí generace přistěhovalců má „nevyrovnaný vztah k zemi, kde žijí. Vyvolává v nich současně závislost (protože vyřešila mnoho problémů, spojených s každodenním životem) i zatrpkllost (protože proti jejímu univerzálnímu nároku se kultura jejich otců a dědů zdá být ubohá a marginální). Vrátit se k pospolitosti předků a účastnit se velkého dramatu může do jejich životů, které doprovází rozpolcenost, vnést pocit celistvosti a naplnění“ (Caldwell 2012).

Kvůli účasti na velkém dramatu se muslimští mladíci účastní hnutí na podporu Palestinců. Násilí/terorismus proti evropským, stejně jako izraelským Židům přitom není výsledkem špatné sociální situace přistěhovalců ani utrpení Palestinců na Izraelem okupovaných územích. Dle Caldwell je svědky „kultu vraždění“, podobného tomu nacistickému. Iracionální kult vraždění nepřímou podporují Evropané nacházející se ve „filosofické krizi“, díky níž nejsou schopni rozlišit mezi pachatelem a obětí, mezi muslimy/Araby/Palestinci a Židy. Iracionalitu muslimů doprovází iracionalita Evropanů. Je zde ovšem důležitý rozdíl. Za násilím prvních stojí „kult“, jenž opouští dimenzi racionálních argumentů a stává se jakýmsi inherentním problémem muslimské/arabské společnosti. V druhém případě existuje naděje v překonání „krize“(podpory násilí) a návratu k racionálním kořenům. Způsob terapie vyplývající z četby Caldwell, ostatně ve svých dalších pracích argumentujícího způsobem zcela zapadajícím do ranku „biologické ohrožení Evropy“, je obdobný jako u Laqueura.²¹

Pomalou začínáme chápat podstatu muslimského/arabského nebezpečí i to, proč se v Evropě nachází tolik kolaborantů pracujících na vlastním zničení. Chybí nám ale důležitý spojující článek, souputník Araba (Palestince či muslima), který se nazývá „sebe-nenávidějící Žid“. V něm se snoubí vše: slabost, vykořeněnost, iracionalita i ochota spolupracovat s agresivním nepřítelem na zničení civilizace a sama sebe. Nikdo, pokud je nám známo, nepředvedl tohoto Žida lépe a zároveň triviálněji, než Emanuele Ottolenghi (2012).

I Ottolenghi se bojí o osud Evropy a Izraele, ohrožených „rostoucí a neklidnou muslimskou menšinou“. Do hry opět vstupuje demografie. Kvůli rostoucí populaci muslimů/Arabů Evropa postupně obětuje Izrael výměnou za dobré vztahy s Blízkým východem a izraelští Židé – pokud by

²⁰ Ani Caldwell nepotřebuje příliš rozlišovat mezi různými skupinami evropských muslimů, arabských a jiných přistěhovalců.

²¹ Ke kritice jeho vlivné knihy *Reflections on the Revolution in Europe: Immigration, Islam, and the West* (Laqueur 2009) srv. obsáhlou recenzi Matta Carra (2012).

došlo k realizaci dvounárodního státu, tj. plánu prosazovaného levičáky a sebe-nenávědělými Židy páchajícími „autodafé vlastní identity“ – by se mohli stát menšinou v islamistickém státě (Ottolenghi 2012: 119, 281). Dočteme se, že si starý antisemitismus extrémní pravice podal dveře s antisemitismem novým, levicovým, který převzal snad všechny antisemitské stereotypy a jen namísto Židů míří na zástupný objekt: Izrael. Účel i podstata jevu ovšem zůstala stejná.²² Levicový antisemitismus je navíc v současnosti mnohem nebezpečnější, neboť se skrývá za agendou lidských práv a je podporován Židy odmítajícími uznat, že jejich problém tkví v nevyřešeném poutu s jejich vlastní židovskou identitou, a to „ve světě, kde je Izrael skutečností a kde jsou sionismus a niterný vztah k Izraeli ústředními silami současné židovské identity“ (Ottolenghi 2012: 119).

Ottolenghi – a vedle něj mnozí další – se nás snaží přesvědčit, že existují pouze dvě pojetí (židovské) identity: ta dobrá, uznávající pouto k národnímu státu (Izraeli), a ta špatná, nenárodní, asimilantská či kosmopolitní (Ottolenghi 2012: 272–281). Přesněji řečeno, existovat má identita jediná, ta druhá je pouhým negativním stínem té první, ne-identitou projevující se nenávistí k sobě, „svému“ národu a národnímu státu, doprovázenou snahou zalíbit se levicovým antisemitům, a dosáhnout tak alespoň nějakého společenského uznání.

Zloději křičí, chyťte zloděje. Z historie i současnosti víme, že „znárodněná“ a „zestátněná“ politická levice a ti antikapitalisté, jimž se zalíbily jednoduché báchorky o světovém spiknutí, mohou skutečně nacházet v antisemitismu uspokojení. Stalinismus, sovětský i československý, se mu oddával ve velkém stříhu spektakulárních politických procesů. O čem nás ale poučily tyto antisemitské procesy především? V čem navazovaly na rasismus 19. století, tedy rasismus *Protokolů sionských mudrců*, Dreyfusových či Hilsnerových veřejných žalobců? Spojnicí je právě „židovský kosmopolitismus“, verdikt „odhalující“ neloajalitu odsouzeného k národu či národnímu státu. Jde tedy o součást strategií té moci, jíž se měl podrobit každý člen společnosti definované pomocí kategorií národa a rasy a měřené demografickými censy. Historie evropského antisemitismu velmi úzce souvisí se vznikem systému národních států, jemuž stála v cestě nedisciplinovaná společnost, a kterému vadil i onen „diasporní“, „starý“ (sexuálně zvrhlý, mocichtivý i zženštilý atp.) Žid postavený nakonec za samotný vzor neloajality.

Pohlédneme-li na stránky časopisu *Roš Chodeš*, zjišťujeme, že mnoho z výše uvedených tezí se v něm v různých variacích poměrně často objevuje. Nejlépe je to patrné na způsobu zprostředkování tzv. izralesko-palestinského konfliktu, „islámské hrozby“ či „nového antisemitismu“. Viděli jsme, že například Caldwellovým názorům dala redakce časopisu poměrně široký prostor, a to jako názorům odborníka, aniž by měla potřebu se k jeho zjevné islamofobní, orientalistické rétorice

²² Stále dokola a až obsedantně opakované teze o sebe-nenávistném Židu a antisemitské levici, k níž se přidává i liberální žurnalistika a jiní, můžeme najít prakticky na kterékoliv straně publikace (např. Ottolenghi 2012: 82; 283). Ke kritice východisek spojených s konceptem „sebe-nenávědělícího Žida“ srv. studii Williama Finlaye (2005).

jakkoliv vyslovovat. Velmi často je tematizováno permanentní ohrožení ze strany muslimů/Arabů/Palestinců, a to jak v Izraeli, tak Evropě, případně v přímé návaznosti jednoho na druhé (např. Kraus 2012). „Transfer“ násilí a ohrožení mezi Izraelem a Evropou doprovází využití stejného slovníku (diskurzu bezpečí), a z něj vyplývající řešení. Izrael je představován ve dvou rovinách. Jednak jako „jediná demokracie na Blízkém východě“ a pak coby „silný muž“, jediný skutečný ochránce Židů v Evropě a ve světě vůbec. Díky této ideální, komplementární dvojici připomínající přísného otce a dobrotivou matku, může být Izrael tolerantní, shovívavý a mírumilovný a ve stejný moment akceschopný, nesmlouvavý a tvrdý, zatímco jeho arabští nepřátelé se zpravidla jeví nesnášenliví, despotičtí, násilní a zároveň slabí, nerozhodní a chaotičtí. Vznikají charakteristická, byť poněkud bizarní spojení. Například izraelská atomová zbraň je „odstrašující pojistka míru“ a součástí jeho „morální bezpečnostní sítě“ (Petráček 2012b). (Je přitom možné, že v českém prostředí, uvyklém na výrazy typu „humanitární bombardování“, tyto a podobné výrazy potřebnou pozornost už nevyvolají).

Po vzoru Laqueura, Caldwell, Ottolenghiho a dalších představují i podle autorů publikujících v Roš Chodeši bezpečnostní hrozbu také levicovní „noví antisemité“.²³ Levičáci využívají staré stereotypy, útočí na Izrael, národně cítící Židy, a tedy v důsledku na Židy obecně. Oblíbeným se stalo pravidlo „3D“. Podle něj má být odhalen každý antisemita útočící na Izrael jako „kolektivního Žida“. Naneštěstí pro „3D“ jeho důkazní logika funguje právě jen tehdy, pokud přijmeme etnocentrická pravidla hry, a tedy myšlenku, že Izrael skutečně je „kolektivním Židem“. Jedině pak totiž jeho kritikou nutně musíme mířit proti Židům (i židům) celého světa. Hlavním účelem „3D“, vedle snahy umlčet kritiky izraelské politiky, je (jen zdánlivě paradoxně) tezi o Izraeli jako „kolektivním Židovi“ potvrzovat.²⁴ Pokud jsou „novými antisemity“ Židé, musí se samozřejmě jednat o devianty, tj. lidi s narušenou identitou (Marxová 2003; k „novému antisemitismu“ obecně např. Petráček 2008; Marxová 2006; Cháb 2006; Pavlát 2012b). V těchto souvislostech jsou uplatnitelné i originální prvky tuzemské politické imaginace. Kritiku „nových antisemitů“ v naší „postkomunistické situaci“ ulehčuje odkaz ke komunismu (případně marxismu), jímž jsou čeští levicovní antisemité jaksi nevyhléditelně nakažení.

²³ Patrně poprvé u nás začal termín „nový antisemitismus“ rezonovat spolu s otištěním článku Daniela Golhagena (2004), na nějž pozitivně reagoval Leo Pavlát (2004). Na Západě prosazovali ekvivalenty pojmu „nový antisemitismus“ intelektuálové jako Pierre-André Taguieff (Fr.), Josef Joffe (Něm.) či Alan Dershowitz a Christopher Caldwell (USA); nikoliv náhodou se termín rozšířil po 11. 9. 2001 spolu s „válkou proti terorismu“.

²⁴ Ilustrativně ke „3D“ např. Leo Pavlát (2012a). „3D“ tvoří trojjediné pravidlo mající odhalovat snahu „nových antisemitů“ odepřít Židům právo na národní stát: a) „dvojitý metr“ uplatňovaný na politiku Izraele, jeho b) „demonizaci“ a c) „delegitimizaci“. Přitom tyto tři roviny „nového antisemitismu“ se mají podle jeho zastánců vyskytovat vedle sebe a navzájem se řetězit. Pokud tedy zaznamenáme jedno „D“, má nám to signalizovat přítomnost celého antisemitského „komplexu“. Třetí „D“ lze pak chápat coby jeden z prvků soustavy, ale i to, co ji determinuje ve svém celku. Umožňuje totiž za antisemitské označit všechny námitky proti Izraeli, včetně požadavku zrušení etnocentrických zákonů o občanství, které nás právě přesvědčují o tom, že každý člověk s „židovskými kořeny“ je eventuálním příslušníkem národního státu – „kolektivního Žida“, jehož jménem se staví „bezpečnostní zed“ i osady na Západním břehu Jordánu.

„Také fakt,“ čteme v recenzi knihy Normana Finkelsteina (2006) „, že docent Pavel Barša (...) není objektivním interpretem, schopným zhodnotit Finkelsteinův význam (či spíše tezi o zneužívání šoa obecně), je zřejmý při četbě jeho doslovu. Barša vystudoval FF UJEP v Brně, obor marxisticko-leninská filosofie – politická ekonomie (absolvoval roku 1984) a ve výkladu tuto erudici nezapře. (...) Rozehrává-li Finkelstein škálu obvinění a osobních útoků, dodává jim Barša ideologický, marxistický rámeček“ (Marxová 2006: 8, 1).

To, že Barša není marxistou, je celkem banálně prokazatelný fakt, kterým se nebudeme zabývat. Příznačný je ovšem odkaz na špatný „původ“, jenž v antikomunistické rétorice prozrazuje podobný způsob myšlení, stejný jako ve stalinismu „třídní původ“ či v orientalismu „arabský původ“; bývá jím ve všech případech naznačena jakoby navždy neměnná deviace od normy, zaviněná objektivním ontogenetickým momentem ovlivňujícím život v jeho celku (narození, studium, příslušnost ke straně atp.).

Vraťme se ale ještě na okamžik od kolaborantů (marxistů, liberálních novinářů atp.) k samotným původcům ohrožení. Pokud na straně Izraele vystupují „party silných mužů“, kteří dělají „věci pro mocné muže“, k čemuž jsou obvykle nadáni odvahou, rozumem a někdy snad trochou (mužné) netaktnosti,²⁵ pak na straně muslimů/Arabů/Palestinců bývají buď agresivní a zločinné povahy (teroristé) nebo iracionální, hysterická a chaotická masa neschopná vzít moc do svých rukou a sama si vládnout. Jestliže byli na jedné straně pečující a trestající rodiče, na druhé musejí být z logiky zkoumaného diskurzu jejich nevychované a patrně nevychovatelné děti. Pokud Zbyněk Petráček, hlavní komentátor *Roš Chodeše* ohledně dění v Izraeli, ale také další autoři mluví o arabském jaru, pak v uvozovkách. Arabské jaro je podle nich něčím, co destabilizuje region. Příznává-li se například egyptskému obyvatelstvu právo na demokratické volby, pak nikoliv kvůli principu, ale z nezbytnosti a navíc s nadějí, že ať se stane cokoli, zahraniční politika a obrana státu zůstane v rukou autokratů (armády) (Petráček 2012a).

Zdá se, že v tomto způsobu uvažování nehraje roli ani tak obava z toho, že by se obyvatelé arabských států mohli po revoluci rozhodnout pro despotii, a myšlenka demokracie by tak neuspěla. Spíše je patrný strach, že by ona esenciální vlastnost arabské (muslimské, palestinské) kultury, tj. despotie, mohla být poražena v úspěšné revoluci, která je v tradičním orientalistickém pohledu vždy pochybnou, protože nepředstavitelnou a neovladatelnou vzpourou neidentického. To, že Arabové touží po revoluci, které jako podřadné (iracionální, neurotické a sexem ovládané) bytosti nejsou podle „orientalistů“ schopni, je ostatně podle Edwarda Saida symptomatické. Jejich sexualita, stejně jako revoluce, nemůže být než podezřelá a z principu špatná (Said 2006: 353–4).

²⁵ Srv. vykreslení postavy bývalého izraelského ministra zahraničí a jednoho z leaderů ultranacionalistické pravice Avigdora Liebermana jako netaktního, tvrdého, ale zároveň toho, kdo říká pravdu „bez obalu“ v článku Zbyňka Petráčka (2009). K akci „mocných mužů“ viz Petráček (2012c).

Slovo doslovem

Namísto shrnutí tezí chceme na závěr naznačit jeden ze směrů, kterým by se daná debata mohla dále ubírat. Není bez zajímavosti, jak důležitým identifikačním tématem se pro část české politické a intelektuální scény stávají „tvrdé“ názory na arabskou (palestinskou, muslimskou) komunitu. Je zajímavé sledovat i to, jakých stereotypizací a jakých klišé se na daném tématu dopouštějí česká média i akademická obec. Snad ještě zajímavější je ovšem vnímat paralely orientalismu nejen se starými antisemitskými mýty, ale rovněž s argumenty anticiganistů. Opětovně tak vyvstává téma rasismu, které se pozvolna ukotvuje ve veřejném prostoru a vytváří zde normu pro legitimní interpretaci ohrožení a bezpečí. Chceme-li vyslyšet výzvu Karola E. Sidona, musíme z minulých utrpení a křivd vyvodit odmítnutí nejen anticiganismu, ale i orientalismu a to ve všech jejich podobách. Oboje totiž spojuje historie západního rasismu.²⁶

Literatura

ARENDTOVÁ, H. (1996): *Původ totalitarismu I.–III.* Praha: Oikoimenh

BALIBAR, É. /WALLERSTEIN, I. (1991): *Race, nation, class: Ambiguous identities.* London-New York: Verso

BARŠA, P. (2011): *Orientálcova vzpoura a další texty z let 2003–2011/.* Praha: Dokořán

BIALE D. (1997): Zionism as an erotic revolution. In: D. Biale, ed.: *Eros and the Jews - From Biblical Israel to Contemporary America.* London. Str. 176-203

BOYARIN, D. (1997): *Unheroic Conduct. The Rise of Heterosexuality and the Invention of the Jewish Man.* California: University of California Press

BROWN, W. (2008): *Regulating aversion: Tolerance in the age of identity and empire.* Princeton University Press

CALDWELL, CH. (2012): Antisemitismus a antisionismus: Může Evropa zůstat stejná pokud se její obyvatelstvo mění? *Roš Chodeš*, 74 (1): 16-17

CARR, M. (2009): Christopher Caldwell dissected. Institut of Race Relations. Dostupné na: <http://www.irr.org.uk/news/christopher-caldwell-dissected/> [naposledy navštíveno: 1. 11. 2012]

DEKEL, M. (2010): *The Universal Jew: Masculinity, modernity, ant the Zionist moment.* Evanston-Illinois: Northwestern Univ. Press

DOHERTY, B. (2012): War porno: How the Israeli army uses sex and Instagram to sell its racism and violence. *The Electronic Intifada*, 26. prosince. Dostupné na:

<http://electronicintifada.net/blogs/benjamin-doherty/war-sporno-how-israeli-army-uses-sex-and-instagram-sell-its-racism-and> [naposledy navštíveno: 25. 7. 2013]

²⁶ Za čtení a kritické poznámky k pracovní verzi tohoto textu děkujeme Pavlovi Balounovi a Dušanovi Radovanovičovi. Spolufinancováno z grantu GAČR P410/12/P671.

- FINKELSTEIN, N. G. (2006): *Průmysl holocaustu: Úvahy o zneužívání židovského utrpení*. Praha: Dokořán
- FINLAY, W.M.L. (2005): Pathologizing dissent: Identity politics, Zionism and the 'self-hating Jew'. *British Journal of Social Psychology*, 44 (2): 201-222
- FOUCAULT, M. (2005): *Je třeba bránit společnost*. Praha: Filosofia
- GOLDBERG, D.T. (2008): Racial palestination. In: R. Lentin, ed.: *Thinking Palestine*. London-New York: Zed Books. Str. 25-45
- GOLDHAGEN, D.J. (2004): Globalizace antisemitismu. *Mezinárodní politika*, 28 (10): 4-5
- CHÁB, V. (2006): Ještě k novému antisemitismu. *Roš Chodeš*, 68 (7): 15
- KRAUS, T. (2012): Evropský židovský kongres v Praze. *Roš Chodeš*, 74 (6): 3
- LAQUEUR, W. (2006): *Poslední dny Evropy. Humanistická Evropa nebo islamistická Eurábie?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny
- LAQUEUR, W. (2009): *Reflections on the Revolution in Europe: Immigration, Islam, and the West*, New York: Doubleday
- LENTIN, R. (ed.) (2008): *Thinking Palestine*. London, New York: Zed Books
- MAMDANI, M. (2004): *Good Muslim, Bad Muslim: America, the Cold War, and the Roots of Terror*. Pantheon
- MARXOVÁ, A. (2006): Finkelsteinova argumentace nenávisťi. *Roš Chodeš*, 68 (5): 8, 11
- MARXOVÁ, A. (2003): O novém antisemitismu. Rozhovor s americkým profesorem Howardem Wachtelem. *Roš Chodeš*, 65 (8): 6-7
- MASSAD, J. A. (2007): *Desiring Arabs*. Chicago-London: The Univ. of Chicago Press
- MOSSE, G. L. (1996): *The Image of man: The creation of modern masculinity*. New York: Oxford Univ. Press
- OTTOLENGHI, E. (2012): *Autodafé: Evropa, Židé a antisemitismus*. Praha: Academia
- PAVLÁT, L. (2012a): Izrael na pranýři levice. *Lidové noviny*, 13. října, str. 4
- PAVLÁT, L. (2012b): Židé, kteří vadí. *Roš Chodeš*, 74 (8): 3
- PAVLÁT, L. (2004): Staronový antisemitismus. *Mezinárodní politika*, 28 (10): 13-14
- PERI, Y. (1981): *Between battles and ballots: Israeli military in politics*. Cambridge University Press
- PETRÁČEK, Z. (2012a): Izrael: Po jaru přišla zima. *Roš Chodeš*, 74 (1): 19
- PETRÁČEK, Z. (2012b): Günter Grass nežádoucí. *Roš Chodeš*, 74 (5): 19
- PETRÁČEK, Z. (2012c): Izrael: Když se řekne Marmara. *Roš Chodeš*, 74 (7): 19
- PETRÁČEK, Z. (2009): Izrael: Parta silných mužů. *Roš Chodeš*, 71 (5): 19
- PETRÁČEK, Z. (2008): Izrael: Obavy z Obamy. *Roš Chodeš*, 70 (12): 19
- POKORNÁ, A. (2012/2013): Co je na sionismu sexy? Gender, diasporní programy pro židovskou

- mládež v Izraeli a jejich dopady na migraci. *Biograf*, (57): 5-35. Dostupné na adrese <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v5702> [naposledy navštíveno: 3. 9. 2013]
- PRESNER, T. (2007): *Muscular Judaism: The Jewish body and the politics of regeneration*. London/New York
- SAID, E. (2006): *Orientalismus: Západní koncepce Orientu*. Praha: Paseka
- SHOSHAN, M. (2010): *Atlas of the conflict: Israel-Palestine*, Rotterdam: 010 Publishers
- SIDON, E. (2013): Novoroční dopis vrchního rabína. *Roš Chodeš*, 75 (9): 3
- SILBERSTEIN, L. J. (1991) : *The Postzionism debates: Knowledge and power in Israeli culture*. New York
- SOLOMON, A. (2003): Viva la Diva citizenship: Post-Zionism and gay rights. In: Boyarin, D., Itzkovitz, D. & Pellegrini, A., eds.: *Queer theory and the Jewish question*. New York: Columbia University Press. Str. 149-165
- VOLKOV, S. (2006): *Germans, Jews and antisemites: Trials in emancipation*. New York: Cambridge Univ. Press
- WEISS, M. (2004): *The chosen body: The politics of the body in Israeli society*. Stanford University Press

Daniela Bartáková vystudovala judaistiku na FF UPOL a Jewish Studies na Central European University. V současnosti je doktorandkou na katedře historie FF UPOL.

E-mail: bartakod@seznam.cz

Vít Strobach vystudoval na FF UK. Působí na Masarykově ústavu a archivu AV ČR.

E-mail: v.strobach@gmail.com